

Polcra való

– főszerkesztői könyvajánlók –

Földes György már korábbi műveiben (*Az eladósodás politikatörténete*, 1995; *Magyarország, Románia és a nemzeti kérdés*, 2007) bizonyította erőteljes érdeklődését a Kádár-korszak külpolitikája iránt. Mostani

munkája azonban tartalmában és terjedelmében is egyedülálló. Az első kötet (*Kádár János külpolitikája*) a teljesség igényével tekint át az 1956 utáni magyar politikatörténet nemzetközi dimenzióit és összefüggéseit. Mindebben a pártfőtitkár személyes elképzelései és döntései dominánsan érvényesültek. Feltárulnak a Szovjetunió és a szovjet blokk többi vezetőivel kialakuló együttműködés mozgatórugói, illetve a Nyugat-Európa felé történő nyitás motívumai. Ez utóbbi eredményeként a külpolitika – kultúrpolitika és a gazdaságpolitika mellett – a reformágazatok közé sorolódott. A szerző az események mellett a főtitkár nézeteit, személyes gondolatait is interpretálni kívánta. A második kötet (*Válogatott dokumentumok*) több mint félszáz iratot közöl: jegyzőkönyveket, levélváltásokat, jelentéseket Kádár János párt-, állam- és kormányközi tárgyalásairól. Külön fejezetben olvasható a Kádár nemzetközi tevékenységét összefoglaló kronológia.

Földes György: Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai 1956–1988. Napvilág Kiadó, Budapest, 2015. I. kötet: 540 o., II. kötet: 824 o. ISBN 978-963-338-089-5

Könyvében a szerző először a magyar diaszpóra kivándorlási hullámain veszi sorra. A „nulladik” (1849 előtti) főleg katonák, misszionáriusok, utazók és kalandvágyók hulláma volt. Az első periódus, 1849–67

között, a politikai emigránsoké. A második (a Trianonig terjedő négy évtizedben) a gazdasági „kitántorgóké”. A következő (1920–39) a menekültek hulláma, a negyedik (a második világháború után) az emigránsoké. 1956–57-ben távoztak a „hősök”, 1957–1990 között a „disszidensek”. S végül a hetedik, a rendszerváltozást követő időszak a migránsoké. Hasonlóan szemléletes a magyar etnikai identitás megnyilvánulási színtereinek számba vétele: magyar kolóniák, szervezetek, egyházak, iskolák, sajtótermékek, ünnepek és szokások. Nem kevésbé érdekes a magyar etnikai identitás kialakulásának története, amelynek során a beilleszkedés és az asszimiláció különböző erősséggel és hatásfokkal érvényesült. A kézirat keletkezésekor még senki nem láthatta előre a migráció kérdéskörének napjainkban minden korábbit felülmúló aktualitását. A szerző által 2015-ben megvédett doktori értekezés közreadása tematikai értelemben a hazai könyvkiadás régi adósságát törleszti.

Bába Szilvia: Az Óperenciás tengeren túl. Magyar identitás a diaszpórában. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest, 2015. 308 o. ISBN 978-615-80150-6-6

Filmszakmánk 1975-ben a siker kapujában állt: Makk Károly *Macskajáték* című filmje bejutott az öt esélyes közé a legjobb külföldi film Oscar-díjáért folyó versenyben. A szobrot végül Fellini nyerte el, de a jelölés önmagában is jelezte: nem mindennapi rendezővel van dolgunk. Makk viszonylag későn, 29 éves korában debütált a *Liliomfival*, amely azon túl, hogy új szint hozott a tematikus vígjátékok világába, Cannes-ban népszerűsítette az új magyar filmművészetet. Az 1958-as *Ház a sziklák alatt* a legjobb film díját kapta San Franciscóban, az 1970-es *Szerelem* témája, stílusa és nemzetközi elismerése pedig a hazai filmművészetben fordulópontot (és Cannes-i díjat) jelentett. A 80-as évektől fokozatosan a koprodukciónak irányába elmozduló rendező sikert sikerre halmozott, ezek közül elegendő csupán az 1997-es Dosztojevskij-adaptációt, *A játékost* említeni. Ez az önélet-rajzi monológ – amely persze dialógusoktól sem mentes –, a tavaly 90 éves filmrendező életét tekinti át, nemcsak a szépre emlékezve. A nőket (és házasságokat) különösen szerető, vidéki származású, de a nagyvilágban több nyelven biztosan eligazodó Makk őszintesége, humora, az aczéli kultúrpolitikát belülről láttató szemlélete magával ragadja az olvasót.

Makk Károly: Szeretni kell. Egy élet filmkockái. Kossuth Kiadó, Budapest, 2014. 464 o. ISBN 978-963-09-7991-7

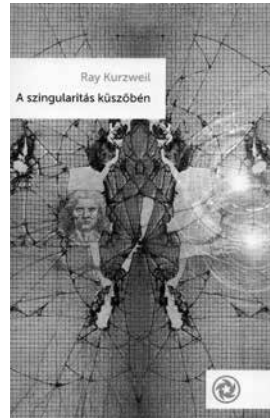
A filmgyártás államosításától (1948) a rendszerváltozásig terjedő négy évtized filmpolitikájának önálló fejezete a külföldi filmek hazai forgalmazásának krónikája. Az elsősorban művészetpolitikai jellegű probléma a korszak végére egyre jobban eltolódott a piaci igények kielégítése felé, felismerve a – főleg amerikai – sikerfilmek jegybevétel növelő szerepét. A döntéshozatalban meghatározó szerepet játszott a Filmátvételi Bizottság. Gál Mihály levéltári kutatómunka alapján megírta az 1948–89 közötti filmforgalmazás és filmimport szervezeti, működési és szabályozási történetét. Az egyes filmek megtekintését, vitáját és átvételét/elutasítását dokumentáló bizottsági jegyzőkönyvekből az 1968 utáni iratok maradtak fenn, így csak ezeket tehettem közzé. A kötetben néhány különösen nagy port felkavart film magyarországi vetítésének engedélyezés-története külön is elolvasható, így a *Híd a Kwai folyón*, a *Bonnie és Clyde*, a *Keresztapa*, a *Cápa*, az *Erzékek birodalma* és az egész estés Disney-rajzfilmeké. Ezekből látható, hogy a szándékok és a devizakeretek gyakran ütköztek az amerikai forgalmazók piaci érdekeivel, politikai antipátiájával vagy pénzügyi igényével.

Gál Mihály: „A vetítést vita követte” A Filmátvételi Bizottság jegyzőkönyvei 1968–1989. Gondolat Kiadó, Budapest, 2015. 760 o. ISBN 978-963-693-589-4

Négyévente felbolydul a világ a nyári olimpiák miatt, de a téli játékok, az atlétikai, a labdarúgó vagy a vizes világbajnokságok sem panaszkodhatnak a nézőszámra, a Forma 1-ről nem is beszélve. Behringer társadalomtörténeti megközelítésű áttekintése gazdagon merít a sporttörténet, a szociológia, a művelődéstörténet eszköztárából és forrásaiból, miközben fontos tételek bizonyítását tűzi ki célul. Az egyik ilyen a korai újkor átkötő szerepe az ókori olimpiák és a 20–21. századi modern sport között. A másik a munkaidő és a szabadidő közötti átrendeződés hatása a sport fejlődésére. További kérdéskör a sporttá válás (fegyelem, szabályozás, szekularizáció, globalizáció) szerepe a modernitás folyamatában. S végül a sport napjaink társadalmában betöltött szerepe, ennek minden politikai és gazdasági vetületével. Ezek tükröződnek az első öt fejezetben: *Az ókori játékok; Középkori tornák; A játékok reneszánsza; A sport feltalálása; Korunk sportja*. A széleskörű forrásfelhasználást a félszáz oldalnyi jegyzet és bibliográfia teszi nyilvánvalóvá. S hogy végül is mi a sport? A könyv zárófejezete éppen ezt próbálja röviden összefoglalni. Tessék elolvasni – ezt is.

Wolfgang Behringer: A sport kultúrtörténete. Az ókori olimpiáktól napjainkig. Fordította: Győri László. Corvina Kiadó, Budapest, 2014. 516 o. ISBN 978-963-13-6235-0

Ne lepődjön meg az idősebb olvasó, ha nem érti vagy félreérti a címet. Az *Idegen szavak és kifejezések szótára* 1989-ben még nem ismerte a „szingularitás” e jelentését. Amiről ugyanis most szó van, az a számítógépes intelligencia és az emberi agy összeolvadása, tehát az a jelenség, amikor az ember által alkotott eszközök sebessége, kapacitása és információmegosztó képessége ötvöződik az agy képességeivel és tudásbázisával. A szerző nem mindennapi ember. A számítástechnika térnyerésének egyik mozgatója, feltaláló, jövőkutató, író, a Google műszaki fejlesztési igazgatója, tucatnyi egyetem díszdoktora. Ezt a könyvét 2005-ben írta (magyarra csak 2013-ban fordították le), így megállapításainak egy része talán már le is ellenőrizhető. A fejlődés exponenciális törvényeit kutató és hirdető tudós otthonosan mozog az informatika, a robotika, a fizika, a biológia, a genetika, az agykutatás terén, és képes a levont következtetéseket, mintegy filozófiai szintre emelve, általános emberi, társadalmi törvényszerűségként megfogalmazni. A közel ezer oldalas, nehezen kézbe fogható mű első látásra talán visszariasztja az érdeklődőt – viszont később ugyanilyen nehezen tudja majd letenni.

Ray Kurzweil: A szingularitás küszöbén. Amikor az emberiség meghaladja a biológiát. Ad Astra Kiadó, Budapest, 2014. 944 o. ISBN 978-615-5229-25-1

Hargittai István kémikus, akadémikus, az ELTE és a Műegyetem professzora 2003 óta immár a kilencedik tudománytörténeti könyvét adta ki, ezúttal szovjet fizikusokról és kémikusokról. Munkájának jelentősége vitathatatlan: akik nem éltek az ún. „létező szocializmus” időszakában, azok számára jószerivel érthetetlen, miért és hogyan voltak képesek a legkiválóbb elmék tudásukat egy elnyomó rendszer szolgálatába állítani, sőt, erősíteni annak katonai-ipari potenciálját? Ráadásul gyakorta koncepciós perek árnyékában, börtönben, vagy éppen elhalasztott halálos ítélettel. A kötetben tizennégy tudós sorsa tárul fel. Van hét Nobel-díjas: Abrikoszov (2003), Ginzburg (2003), Kapica (1978), Landau (1962), Szaharov (1975), Szemjonov (1956) és Tamm (1958), valamint Belouszov, Hariton, Kitajgorodszkij, Nyeszmejanov, Zeldovics és Zsabotyinszkij. Vannak köztük Sztálinnal és Hruscovval együttműködő, vannak ezt megtagadó kutatók. Elképesztő paradoxon, hogy amíg pl. a molekuláris biológiát vagy a kibernetikát a hatalom szinte eltörölte a színéről, addig a fizika és a kémia nemzetközi összehasonlításban is szárnyalt. Érdemes megtudni, miért és hogyan.

Hargittai István: Eltemetett dicsőség, avagy hogyan tették a szovjet tudósok szuperhatalommá a Szovjetuniót. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2014. 456 o. ISBN 978-963-05-9425-4

Garri Kaszparov neve nemcsak a sakkot ismerők számára fogalom. Személyét már első világbajnoki győzelmekor, 1985-ben, a Brezsnyev-korszak tagadásának tekintették, jóllehet zseniális képességeinek a politikához aligha volt köze. Bakui születésű örményként összeütközésbe került Gorbacsoval, mert bűnnek tartotta, hogy eszkalálódni hagyta az örmény-azeri konfliktust. Kaszparov a sakkban is a demokráciát kereste, ezért a diktatórikus vezetésű nemzetközi szövetség mellé 1993-ban másik szövetséget alapított. 2005-ben világranglista-vezetőként vonult vissza a sakkozástól és rögtön belevettette magát az ellenzéki politizálásba. Nemzetközi ismertségének köszönhetően az ajtók könnyen megnyíltak előtte, ám hamar tapasztalnia kellett, hogy a putyini Oroszországban saját liberális eszméinek nincs esélye. A ma már az Egyesült Államokban élő Kaszparov könyve vitairat és vádirat, amely történelmi összefüggések feltárásával és személyes tapasztalatok beépítésével teszi világossá az olvasó számára az ortodox hagyományokon alapuló, a tekintélyelvet mindenek fölé helyező és ezt leképező mai orosz államberendezkedés működését, céljait és nemzetközi veszélyeit.

Garri Kaszparov: Közeleg a tél. Miért kell Putyint és a szabad világ ellenségeit megállítani? HVG Kiadó, Budapest, 2015. 320 o. ISBN 978-963-304-307-3